

Konya İli Folklorunda Güvercin: 3. İnanışlar ve Uygulamalar*

Pigeon in Konya Province Folklore: 3. Beliefs and Practices

Emine Merve Danışⁱ, Esra Çelikⁱⁱ, Gökhan Aslımⁱⁱⁱ, Aşkın Yaşar^{iv}

ⁱArş.Gör., Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD.
https://orcid.org/0000-0003-0296-4391

ⁱⁱArş. Gör., Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD.
https://orcid.org/0000-0002-7836-6171

ⁱⁱⁱDoç. Dr., Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD.
https://orcid.org/0000-0001-5976-8186

^{iv}Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD.
https://orcid.org/0000-0001-8641-6207

Öz

Amaç: Bu çalışma ile Konya ilinde güvercinlere ait inanışlar ve uygulamaların derlenmesi, tespit edilen inanışların kökenlerine ulaşılmaya çalışılarak Türk folkloruna ve veteriner hekimliği folkloruna katkı sağlanması amaçlandı.

Yöntem: Araştırmanın materyalini, Konya ilinde ikamet eden ve konuyla ilgili bilgi sahibi olduğu belirlenen 28 kaynak kişiden 11.07.2020-14.08.2020 tarihleri arasında “Bilgi Derleme Formu” aracılığı ile derlenen sözlü, yazılı ve görsel verilerden sadece güvercinler ile ilgili inanışlar ve uygulamalar oluşturdu. Görsel materyal kaynak kişilere ait güvercin yetiştirme alanlarından fotoğflanarak elde edildi. Veriler içerik analizi yöntemiyle değerlendirildi. Kaynak kişiler “K” harfi şeklinde kısaltıldı ve ilçe, görüşme tarihi sırasına göre kodlanarak her inanışın sonunda “K1, K2..., K28” şeklinde belirtildi.

Bulgular: Çalışmada halk hekimliği, uğur ve uğursuzluk, bereket ve bereketsizlik, yetiştirilmesi, tüketilmesi, halk meteorolojisi ve halk takvimi, nazar, ölüm ve dini inanışlar ve uygulamalara ilişkin elde edilen verilerin konuya ilişkin literatür bilgiler ile genel olarak benzerlik gösterdiği tespit edildi.

Sonuç: Konya ilinde gerçekleştirilen folklorik nitelikli bu çalışmada güvercinlerin toplum hayatında çeşitli amaçlar ile varlığını sürdürdüğü, bazı değerlerin sembolü olarak görüldüğü ve günümüzde güvercinlere ait inanışlar ve uygulamaların kökeninin Orta Asya ve Anadolu’ya dayandığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Konya, Folklor, Güvercin, İnanışlar ve Uygulamalar

ABSTRACT

Aim: In this study, it was aimed at compiling the beliefs and practices of pigeons in Konya province, to try to reach the origins of the detected beliefs and to contribute to Turkish folklore and veterinary medicine folklore.

Method: The material of the study was composed of beliefs and practices about pigeons only from the verbal, written, and visual data collected through the “Information Collection Form” between 11.07.2020 and 14.08.2020 from 28 resource persons residing in Konya and determined to have knowledge on the subject. The visual material was obtained by photographing the pigeon breeding areas of the resource persons. The data were evaluated using the content analysis method. The resource persons were abbreviated as the letter “K” and were specified by coding in order of district and interview date and indicated as “K1, K2..., K28” at the end of each belief.

Results: In the study, it was found that the data obtained on beliefs and practices about folk medicine, luck and bad luck, fruitfulness and unfruitfulness, breeding, consumption, folk meteorology and folk calendar, the evil eye, death, and religion were generally similar to the literature on the subject.

Conclusion: In this folkloric study performed in Konya, it can be said that pigeons continue their existence for various purposes in social life, they are seen as a symbol of some values in community life, and today the origins of the beliefs and practices of pigeons are based on Central Asia and Anatolia.

Keywords: Konya, Folklore, Pigeon, Beliefs and Practices

*Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi, 2021; 11 (3): 472-480

DOI: 10.31020/mutfd.902202

e-ISSN: 1309-8004, ISSN 1309-761X

Geliş Tarihi – Received: 24 Mart 2021; Kabul Tarihi - Accepted: 26 Mayıs 2021

İletişim - Correspondence Author: Emine Merve Danış <merve.danis@selcuk.edu.tr>

Etik Kurul Onayı: Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi Deney Hayvanları Üretim ve Araştırma Merkezi Etik Kurulu (11.06.2020 tarih ve 2020/56 sayı)

Giriş

Bir milletin içinde doğduğu geleneğin özelliklerini yansıtarak toplumdaki geleneksel öğelerin yaşadığını gösteren, resmi din öğretilerinin dışında kalan, geleneksel ve kültürel bağlamda halk arasında varlığını devam ettiren inançların bütününe “*halk inanışları/inançları*” adı verilir.¹⁻² İnanışlar ve bunlarla ilgili ritüeller insan hayatının her safhasında görülmekte ve bunların ortaya çıkışında yaşanan coğrafya ve bu coğrafyaya bağlı olarak ortaya çıkan yaşam tarzı önemli bir rol oynamaktadır. Eski Türk inanç sisteminden günümüze kadar gelen ve bugün de Anadolu’nun birçok bölgesinde karşılaşılan bazı inançlar doğrudan Türkler’in hayat tarzını yansıtmaktadır.³

Türklerin sosyal hayatında çok önemli bir yere sahip olan hayvanlara destan, efsane, masal, atasözleri ve deyimler gibi halk edebiyatı türlerinde ve halkbiliminin bir parçası olan halk hekimliği kapsamında yoğun bir şekilde rastlamak mümkündür. Bu nedenle sosyal hayatında hayvanlarla iç içe yaşamış ve bu hayat tarzını binlerce yıl devam ettirmiş olan Türklerin inanç sisteminde hayvanlar ile ilgili olan inançların yoğun bir şekilde bulunması kaçınılmazdır. Buna bağlı olarak Anadolu’da Türklerin benimsediği din ve inanışlar, ilişki içerisinde bulunduğu toplumların kültürleri, siyasi, coğrafi ve ekonomik yaşantısının etkileri ile “*Hayvan Kültü*” oluşmuştur. Bu kült, zaman içerisinde uğradığı bazı değişikliklere rağmen bugün de Anadolu Türk insanının inanç dünyasında varlığını sürdürmektedir. Anadolu’da hayvanlarla ilgili inançlar Anadolu’daki hayvan popülasyonu ile ilişkili olup kuşlar ile ilgili inançlar da vardır.⁴

Birçok kaynakta, diğer kuş türlerine kıyasla güvercinlerin güzelliği, tüy rengi, yön bulma yeteneğine bağlı haber taşıması, eti, yumurtası ve evcilleşme yeteneği gibi çeşitli özellikleri ile çok eski çağlardan beri insanoğluna eşlik ettiği, birçok millette olduğu gibi, doğa ile iç içe yaşayan Türkler’de de büyük bir ilgi uyandırdığı ve Türk folklorunun bir parçası olduğu, güvercin ve yetiştiriciliğinin Türklerin toplumsal hayatındaki yeri ve önemi vurgulanmaktadır.⁵⁻¹⁰

Güvercin ile ilgili ilk bilgilere Tevrat’ta yer verildiği, tarih boyunca zeytin dalı ve güvercinin “*barış sembolü*” olduğu bilinmektedir.^{7,11} Şar’a göre, Ninva’da bulunan ve M.Ö. VII.-VIII. yüzyıla ait olan kil tabletlerde hayvansal drog olarak güvercin ve güvercinlerden elde edilen ürünlerin yer aldığı; Kâhya’ya göre, baytarnamelerde güvercinlere de yer verildiği ve hayvansal drog olarak kullanıldığı bildirilmektedir.¹²⁻¹³

Güvercin, günlük yaşantıda iç içe olunan ve kimi zaman kutsallık atfedilen, neredeyse tüm inançlarda temizliğin, saflığın ve günahsızlığın temsili olan, Uygur Türkleri arasında “*bereket, bolluk, dostluk ve sadakat*” timsali olarak bilinmektedir.^{8,14} İslam inancında, Hz. Muhammed’i Sevr Dağındaki mağarada gizlenirken, mağara girişindeki ağaca yuva yapmak suretiyle müşriklerden koruduğu için kurtarıcı rolü olduğu kabul edilmektedir.¹⁵ Hristiyan inanç sisteminde ise tanrının ruhunu simgeleyen, günümüzde de “*kutsallık, bolluk ve bereket*” kaynağı olarak görülen, güvercinlere ait çeşitli kültürel, dinsel inanış ve pratiklerin uygulamaya ve yaşatılmaya devam edildiği bilinmektedir.^{2,14-18}

Bu çalışma ile Konya ilinde yetiştiriciliği yapılan güvercinler ile ilgili inanışlar ve uygulamaların derlenmesi, tarihi kökenlerine ulaşılmaya çalışılması, folklorik niteliği olan bu inanışlar ile genelde Türk folkloruna, özelde ise veteriner hekimliği folkloruna katkı sağlanması amaçlandı.

Gereç ve Yöntem

“*Konya İli Folklorunda Güvercin*” çalışmasının “*inanışlar*” bölümünü içeren bu makalenin materyalini, Konya ilinde ikamet eden kaynak kişilerden “*Bilgi Derleme Formu*” aracılığı ile derlenen sözlü, yazılı ve görsel veriler oluşturdu. Güvercin yetiştiriciliği konusunda tanınan ve bu konuda bilgi sahibi olduğu belirlenen 28 kaynak kişi ile 11.07.2020-14.08.2020 tarihleri arasında görüşmeler gerçekleştirildi. Görsel materyal kaynak kişilere ait güvercin yetiştirme alanlarından fotoğraflanarak elde edildi.

Kaynak kişilerden elde edilen inanışlar ve uygulamalar ile ilgili bilgiler “içerik analizi yöntemi” ile değerlendirildi ve “halk hekimliği ile ilgili inanışlar ve uygulamalar, uğur ve uğursuzluk ile ilgili inanışlar ve uygulamalar, bereket ve bereketsizlik ile ilgili inanışlar ve uygulamalar, yetiştirilmesi ile ilgili inanışlar ve uygulamalar, tüketilmesi ile ilgili inanışlar ve uygulamalar, halk meteorolojisi ve halk takvimi ile ilgili inanışlar ve uygulamalar, nazar ile ilgili inanışlar ve uygulamalar, ölüm ile ilgili inanışlar ve uygulamalar, dini inanışlar ve uygulamalar ve diğer inanışlar ve uygulamalar” başlıkları altında sınıflandırılarak “bulgular” kısmında verildi. Kaynak kişiler “K” harfi şeklinde kısaltıldı ve ilçe, görüşme tarihi sırasına göre kodlanarak her inanışın sonunda “K1, K2..., K28” şeklinde belirtildi. Kaynak kişi bilgileri “kaynak kişi listesi”nde (Ek-1) detaylı şekilde (adı-soyadı, doğum yılı, eğitim seviyesi, mesleği, yaşadığı ilçe/il, görüşme tarihi) sunuldu.

Bu çalışma, Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi Deney Hayvanları Üretim ve Araştırma Merkezi Etik Kurulu (SÜVDAMEK)’nin 11.06.2020 tarih ve 2020/56 sayılı onayı ile yürütüldü.

Bulgular

Konya ilinde güvercinlere ait folklorik niteliği olan inanışlar ve uygulamalar aşağıda başlıklar halinde sunuldu.

Halk Hekimliği ile İlgili İnanışlar ve Uygulamalar

Güvercin yetiştirenlerin şifa bulacağına^{K5,12} ve güvercinin yetiştiricilerine terapi olduğuna inanılır.^{K5}

Güvercin etinin şifalı olduğuna inanılır^{K26-28} ve kalbinde delik olan çocuğa siyah güvercin kalbi yedirilir.^{K16-17,19}

Çocuğu olmayanlara gut güvercin beslenmesi tavsiye edilir. O güvercin yumurtladığı ve yavru çıkardığı takdirde o haneye çocuk geleceğine inanılır.^{K27} Çocuğu olmayanlara taze olan çiğ güvercin yumurtası içirilir;^{K9-10} siyah güvercinin yumurtası yedirilir.^{K12}

Özellikle beyaz güvercinlerin yumurtaları tedavide kullanılır.^{K8} Güvercin yumurtası astım ve bronşit hastalıklarında çiğ olarak içirilir.^{K5}

Kekeme çocuklara bir günlük güvercin yumurtası çiğ olarak içirilir.^{K1} Kekeme veya konuşmaya geç başlayan çocuklara güvercin yumurtası pişirilerek yedirilir.^{K27-28} Kekeme çocuklara ve yetişkinlere çiğ güvercin yumurtası içirilir.^{K4,10} Kekeme ve yürüyemeyen çocuklara siyah güvercin yumurtası çiğ olarak içirilir ya da pişirilerek yedirilir.^{K12}

Tedavide (?) güvercin gübresi yedirilir.^{K21}

Uğur ve Uğursuzluk ile İlgili İnanışlar ve Uygulamalar

Genel olarak güvercinlerin uğur getirdiğine;^{K20} özellikle yuva yapmalarının uğur getirdiğine inanılır.^{K7,14} Güvercinin Hz. Muhammed’i koruduğu için mübarek^{K1,3,5,7,12-13,20-21,23-28} ve kutsal^{K2,7,27-28} hayvan olduğuna inanılır.

“Güvercin etini yiyenlerin iki yakası bir araya gelmesin; güvercin etini yiyen doymasın, pisliğine basan onmasın” diye beddua edilir.^{K20-21}

Bereket ve Bereketsizlik ile İlgili İnanışlar ve Uygulamalar

Güvercin yarışları ve turnuvalarından kazanılan paranın haram olduğuna inanılır.^{K1}

Yetiştirilmesi ile İlgili İnanışlar ve Uygulamalar

Güvercinlerin insanları bir araya getirdiği için dostlukları pekiştirdiğine ve güvercin yetiştirmenin kişileri kötü alışkanlıklardan koruyacağına inanılır.^{K23-26} Güvercin yetiştiren kişilerin şahitliğinin kabul olmayacağına inanılır.^{K14}

Tüketilmesi ile İlgili İnanışlar ve Uygulamalar

Güvercin sevenin onun etini yiyemeyeceğine^{K9-11} ve ev güvercininin yenilemeyeceğine inanılır.^{K2,10}

Halk Meteorolojisi ve Halk Takvimi ile İlgili İnanışlar ve Uygulamalar

Kar yere düşmeden yapılan temizliğin güvercinde hastalık yapacağına inanılır.^{K9} Kışın doğan güvercin yavrusunun iyi olmayacağı ve anaç güvercinin dengesini bozacağı inancı hâkimdir.^{K9-11}

Nazar ile İlgili İnanışlar ve Uygulamalar

Güvercine çabuk nazar değdiğine,^{K3,5,7-17,19-28} renkli gözlü kişilerin nazarı değdiğine^{K6,15-17,19} ve iyi güvercine sahibinin bile nazarı değdiğine inanılır.^{K3,6,15-17,19}

Güvercine nazar değdiği zaman en beğenilen güvercinin öleceğine;^{K5} havada atmacaların kapabileceğine, hastalanıp ölebileceğine^{K12-13,15-17,19} veya havada çatlayarak ölebileceğine;^{K9-11} kanadı^{K9-10} ve teleklerinin kırılabileceğine^{K11} inanılır.

Güvercinleri nazardan korumak için bir sırığa ya da duvara hayvan kafatası asılır.^{K10-13,24} (**Şekil 1**) Kümese at nalı;^{K24,27-28} at kafatası, kaplumbağa kabuğu, meyve vermeyen çalı iğdesi (kısır iğde);^{K27-28} iğde dallı^{K5-7,10-13,20-21,23-26} asılır. Kümes kapısına veya içerisine maşallah yazılır;^{K1,3,15-19,23-26} (**Şekil 2**) boncuk, zil gibi dikkat çekici şeyler asılır.^{K23-26} (**Şekil 3**) Kümesin kapısına ayet, ayet yazılı muska veya büyük nazarlıklar asılır.^{K1,12-21,24,27-28} (**Şekil 4**) Güvercini gören kişinin ayak bastığı toprak güvercinin üstüne atılır.^{K23} Güvercinlere nazarlık, nazar boncuğu takılır.^{K4,10,20-21} Güvercinin ayağına mavi boncuk takılır.^{K2-4,12-13,22,24} Güvercine maşallah denir;^{K1-2,5-6,12-13,27-28} nazar değmemesi için kümese yabancı kimseler alınmaz;^{K11,23-26} Nas ve/veya Felak Sureleri okunur;^{K5,8,27-28} tuz okutulup yeme katılır;^{K5} dikkati dağıtmak için kümes duvarına ayakkabı eskisi çakılır, bir kaya parçası kümes önüne asılır ya da tütsü yapılır;^{K27-28} üzerlik otu yakılır ya da asılır.^{K1,7,27-28}

Şekil 1. Kümese Alanında Kuru Hayvan Kafatası^{K9}

Şekil 2. Kümese Duvarında "Maşallah" Yazısı^{K16}

Şekil 3. Kümes Damında Nazar Boncuğu^{K16}Şekil 4. Kümes Kapısında Nazar Boncuğu^{K16}

Ölüm ile İlgili İnanışlar ve Uygulamalar

Yörede, güvercin avlayana selam verilmez.^{K27-28} Güvercinlerin öldürülmeleri günah olarak kabul edilir.^{K1,3,8-14,20-21,27-28} Bir kişiye güvercin istediğinde verilmezse güvercinin hastalanıp öleceğine inanılır.^{K6,12-14}

Dini İnanışlar ve Uygulamalar

Güvercin eti helal olarak kabul edilir.^{K1,4-5,9-14,16-17,19,23-28}

Sağlıklı^{K6,9,11,20-21,23-24,26} veya hasta^{K1} güvercine dua okunur. Güvercini atmacanın kapmaması için “*inşallah almaz*” diye dua edilir.^{K9-11}

Kümesine girince güvercinlere “*Selamun Aleyküm*” denilir.^{K9,11}

Güvercin yuvasının bozulması günahdır.^{K4-5,9,11-13,23-26}

Diğer İnanışlar ve Uygulamalar

Güvercinler ağuk çekmeden (ötmeden) güne uyanmak gerekir.^{K20}

Güvercinler sevgi ve barışın sembolüdür.^{K6,12-14,27-28}

Güvercinlerin yön bulma hissini burundan geçtiğine, burun deliği kapanan posta güvercinlerinin yolunu bulamayacağına inanılır.^{K5}

Güvercinin sadık bir hayvan olduğuna ve sahibini tanıdığına inanılır.^{K6,16-19}

Güvercinlere müzik dinletilmesinin yararlı olduğuna inanılır.^{K14}

Tartışma ve Sonuç

Eski Türk inanışlarında beyaz güvercin “*huzurun ve barışın*” simgesi olarak kabul edilmekte ve “*barışı getiren*” anlamı taşımaktadır.¹⁹⁻²⁰ Altay Türklerine ait olan Tufan Efsanesinde “*haber veren, barışı simgeleyen ve sadık*” bir kuş olarak görülmekte, güvercin ve zeytin dalı sembollerinin barış simgesi olmasının Tevrat’ta geçen Nuh tufanından ileri geldiği; Hristiyan inancında “*kutsal ruh*”u temsil ettiği; İslam inancında ise “*barış ve sevgi*” sembolü olduğu belirtilmektedir.^{14,17,21} Çalışmada da bu kaynaklara paralel olarak “*güvercinler sevgi ve barışın sembolüdür*” inanışının İslamiyet, Hristiyanlık ve Yahudilikte ortak bir değer olduğu söylenebilir. Çalışmada elde edilen “*güvercinin sadık bir hayvan olduğuna ve sahibini tanıdığına inanılır*” ifadesinin Dalkıran ve Özmen ile Primm’e benzer şekilde Altay Türklerinde güvercinin sadık bir hayvan olarak görülmesi inanışının günümüzde de devam eden Türklere ait bir değer olduğu ileri sürülebilir.

Osmanlı toplumunda kuşları rahatsız etmek ve öldürmek günah, kuşlara yuva yapmak ve beslenmelerine yardım etmek ise sevap sayılmaktadır.²² Avcılar tarafından vurulan güvercinin pervane gibi havada döndüğü, boynunu kibleye dönerek düştüğü ve gözlerinden yaş aktığı; peygamber için postacılık yapması nedeniyle güvercin vuranları tüfek teptiği, tüfeğinin parçalandığı, ağzı ve burnunun kan içinde kaldığı bildirilmektedir.⁷ Hacı Bektaş Veli'nin güvercin suretinde Anadolu'ya gelmesi sebebi ile Bektaşiler için önemli bir hayvan olduğu, dolayısıyla kafeste beslenmediği ve öldürülmediği belirtilmektedir.²³ Ordu-Giresun Yöresinde güvercin öldürmenin günah olduğu ve evde beslenen güvercin guruldamasının "*evin gurusun, evin gurusun*" ve "*ben hapisim, sende hapis ol*" bedduası olarak yorumlandığı bilinmektedir.^{15,24} Doğan, Anadolu ve Güney Azerbaycan'da kutsal sayıldığını ve avlanmadığını, avlanmasının uğursuzluk getireceğine inanıldığını; Gönenç, öldürülmesinin doğru olmadığını; Eşmeli, avlayarak etini yiyenin, hayatı boyunca yüzünün hiç gülmeyeceğine inanıldığını; Olgunsoy ise Balıkesir yöresinde vurulmasının iyi sayılmadığını ileri sürmektedir.^{8,16,25,26} Çalışmada da tespit edilen "*güvercinlerin öldürülmeleri günahdır; güvercin vurana selam verilmez*" inanışlarının geçmişten günümüze toplumlararası kültürel etkileşim ile taşındığı söylenebilir.

Eşmeli, güvercinin kendini öldürenlere "*Elin kolun kırılın! Yuvan dağılsın! Hayatın boyunca sıkıntılardan hiç kurtulma!*" diye bedduada bulunduğu inanıldığını bildirmektedir.²⁶ Sinmez ve Aslım, güvercinin "*etimi yiyen doymasın, pisliğime basan onmasın*" dediğine inanıldığını belirtmektedir.² Çalışmada da "*güvercin etini yiyen doymasın, pisliğine basan onmasın; güvercin etini yiyenlerin iki yakası bir araya gelmesin*" inanışının Muğla-Yatağan ve İç Anadolu Bölgesindeki inanışlar ile paralellik gösterdiği, özellikle "*güvercin etini yiyen doymasın, pisliğine basan onmasın*" inanışının Sinmez ve Aslım'ın belirttikleri ifade ile benzer olması sebebiyle Anadolu'da kabul edilen ortak bir inanış olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Olgunsoy'un Verbitski tarafından derlenmiş olan tufan efsanesinden aktardığına göre, Nama'nın "*sadık hizmetçim oldun, kıyamete kadar benim evladım la yaşa*" diyerek güvercini ödüllendirdiği; Doğan'a göre, Hazar Türklerinde eve yuva yapan güvercinin kesilemeyeceğine ve etinin yenmeyeceğine inanıldığı; Öğüt'e göre İstanbul halkının mescitlerine ve evlerine yuva yapan güvercinin etini yemediği ve doğru bulmadığı, etinin yenmesini haram saydığı bildirilmektedir.^{8,16,27} Çalışmada da elde edilen "*güvercini seven etini yiyemez; ev güvercini yenmez*" inanışlarının Olgunsoy, Doğan ve Öğüt'ün çalışmaları ile uyumlu olduğu, "*ev güvercini yenmez*" inanışının ise tufan efsanesinde güvercinlerin insanlarla yaşayan sadık bir hizmetçi olarak ödüllendirilmesi inanışından günümüze kadar uzanan izler taşıdığı şeklinde değerlendirilebilir.

Hazar Türklerinde güvercinin yuva yaptığı evin sahibinin, zengin olacağına inanılmaktadır.⁸ Aşağı Fırat Havzasında güvercinin uğurlu olduğu ve yakın olduğu ya da beslendiği eve uğur getirdiği; Orta Anadolu Bölgesi'nde eve beyaz güvercinin girmesinin murat, bereket ve uğur getirdiği; Yenilmez'e göre, Anadolu'da yuva yaptığı eve zenginlik ve bolluk getirdiği; eve beyaz güvercinin girmesinin bolluk, bereket, uğur getirdiği; Konya'ya göre ise güvercinlerin yuvalarına sık sık girmelerinin yağmurun yağacağına işaret olması sebebiyle bereketin sembolü olan yağmur ile ilişkilendirildiği belirtilmektedir.^{2,15,17,28-31} Çalışmada da belirlenen güvercinlerin ve yuvalarının uğur getirdiğine inanılması; güvercin yuvasının bozulmasının günah sayılması; çocuğu olmayanların gut güvercin beslediği taktirde çocuklarının olacağı inanışlarının, güvercinin Sevr Mağarasında Hz. Muhammed'i koruduğu,^{2,15,17,26} bu nedenle dini epistemolojiler ile ilişkili olduğu ve eve girmesinin İslam dinine göre uğurlu ve bereketli olarak kabul edildiği ifade edilebilir.

Konya'ya göre, güvercinin peygamber kuşu olarak kabul edildiği, dolayısıyla İslamiyet'te mübarek bir hayvan olduğuna inanıldığı; Melikoğlu'na göre, güvercinlerin cami ve şadırvanlar etrafında başlarını eğerek çıkarttıkları seslerin halk arasında "*Allah'ın adını zikretmeleri anlamına geldiği için kutsal sayıldığı*" ve Kur'an'da güvercinin İslamiyet'in yayılışı sırasında Hz. Muhammed'e yardımcı olduğunun bildirilmesi üzerine Türkler tarafından kutsal ve dokunulmaz varlıklar olarak kabul edildiği; Güllü'ye göre, Osmanlı toplumunda genel anlamda kutsal bir hayvan olarak görüldüğü; Sinmez ve Aslım'a göre, İç Anadolu Bölgesinde mübarek

ve kutsal; Yüksel ve Özen'e göre, Aşağı Fırat Havzasında mübarek bir hayvan olduğuna inanıldığı; Dalaman ve Muğla-Yatağan yörelerinde kutsal kabul edildiği ifade edilmektedir.^{2,7,10,22,26,29,31} Çalışmada da "güvercinin Hz. Muhammed'i koruduğu için mübarek, kutsal hayvan olduğuna inanılır" ifadesinin yukarıda ifade edilen kaynaklarla benzer ve geleneksel halk kültürüne yerleşmiş köklü ve yaygın inanışlardan olduğu söylenebilir.

Mısır kayıtlarında, hanedanlıklar zamanında güvercinlerin yemek ve ziyafet sofralarını süslediği; ahıra girenlerin hayvana nazar deşdirmemesi için ahırda güvercin beslendiği; güvercin olan ahırda nazar olmadığı ve şeytan giremediği; keneler ile doğal yoldan mücadele ve örümcek ağlarını (ilbiz) temizlemesi için ahırlarda güvercin beslendiği verileri, güvercinlerin çeşitli amaçlar ile yetiştirildiğini göstermektedir.^{2,9,15,18} Çalışmada da "güvercinlerin insanları bir araya getirdiği için dostlukları pekiştirdiğine inanılır; güvercinlerin yetiştiricilerine terapi olduğuna inanılır; güvercin yetiştirmenin kişileri kötü alışkanlıklardan koruyacağına inanılır; güvercin yetiştirenlerin şifa bulacağına inanılır" ifadelerinin yetiştiricilerin güvercinleri geçmişten günümüze hobi, tüketim, arkadaş hayvan, terapi ve eğlence gibi amaçlar ile yetiştirdiklerine işaret ettiği şeklinde değerlendirilebilir.

Özen ve Yüksel, bazı nesnelere, buldukları ortamda insanların bakışını ilk etapta üzerlerine çekecekleri için gözdeki kötü olarak atfedilen enerjinin o nesnelere aktararak diğer insan ve canlıların korunmuş olacağı inancının birçok yerde hâkim olduğunu; Eşmeli, nazara karşı kullanılan mavi nesnenin eski tarihlerdeki inanışlar ile ilişkisi olduğunu ve kem göze karşı Yahudiler ve Hıristiyanlarda da tercih edildiğini; Çıblak, günümüzde kırsal çevrelerde kötü ruhlardan ve nazardan korunmak için çeşitli bitkilerin tütsüleme yoluyla kullanıldığını; Özmen, güvercinlere nazar deşmemesi için ayaklarına mavi boncuk takıldığını; Sinmez ise buna ilave olarak ahırların içine ve kapılarına kaplumbağa, iğde çekirdeği, muska, üzerlik, at veya köpek kafatası, at nalı gibi nazarlıkların asıldığı bildirmektedir.^{5,17,18,26,32} Çalışmada da nazara karşı bir takım uygulamaların yapıldığı (**Şekil 1-4**) ve "güvercinin ayağına mavi boncuk takılır; bir sırığa ya da duvara hayvan kafatası asılır; kaplumbağa kabuğu, kısır iğde (meyve vermeyen çalı iğdesi) asılır; kümese iğde dalı asılır" inanışlarının Özmen ve Sinmez'in çalışmalarına paralel olduğu, "tütsü yapılır ya da dikkati dağıtmak için kümes duvarına ayakkabı eskisi çakılır", "bir kaya parçası kümes önüne asılır", "küme boncuk, zil gibi dikkat çekici şeyler asılır", inanışlarının ise Özen ve Yüksel, Eşmeli ile Çıblak'ın verilerine benzer olarak kem gözü uzak tuttuğuna işaret ettiği ve yaygın inanışlar arasında olduğu söylenebilir.

"Pisliği pislik götürür" inancıyla güvercin dışkısının hastalıklı odaklara sürüldüğü; aynı inançla trikofitoziste de kullanıldığı; karın şişliği (timpani) tedavisinde güvercin gaitasını yaş iken şarap ve zeytinyağı ile karıştırılıp içirilmesinin yararlı olduğu; sütü tamamen kesilen lohusa kadına şekere bulanmış güvercin yüreği yutturulursa sütünün geleceğine inanıldığı daha önce yapılan araştırmalarda ortaya konulmuştur.^{3,15,17,33,34} Çalışmada tespit edilen "güvercin etinin şifalı olduğuna inanılır; tedavide (?) güvercin gübresi yedirilir; özellikle beyaz güvercinlerin yumurtaları tedavide kullanılır; güvercin yumurtası astım ve bronşit hastalıklarında çiğ olarak içirilir; kekeme veya konuşmaya geç başlayan çocuklara güvercin yumurtası pişirilerek yedirilir; kalbinde delik olan çocuğa siyah güvercin kalbi yedirilir" inanışlarında da güvercinin yukarıda belirtilen çalışma verilerine paralel olarak hayvansal kaynaklı bir drog olarak kullanıldığı, gaitasının irrasyonel, özellikle yumurtası ve kalbinin ise insanlarda rasyonel tedavi amacıyla günümüzde de tercih edildiği ileri sürülebilir.

Doğan'a göre, güvercinleri kumar için beslemenin kesinlikle haram olduğu, bu maksatla güvercin taşıyan kimsenin şahitliğinin de reddedildiği bildirilmektedir.⁸ Buna benzer olarak Çalışmada bildirilen "güvercin yarışları ve turnuvalarından kazanılan paranın haram olduğuna inanılır; güvercin yetiştiren kişilerin şahitliğinin kabul olmayacağına inanılır" ifadeleri güvercinin kişiyi böylesi işlerle meşgul edip, kendini onun arkadaşlığına kaptırıp aslî vazifelerini unutması ve onu esas vazifesinden alıkoyması ile açıklanabilir.

Sonuç olarak; toplum yaşantısında halen varlığını sürdüren, hobi, tüketim, arkadaş hayvan, terapi ve eğlence gibi çeşitli amaçlar ile yetiştirilen güvercinlerin tarihte olduğu gibi günümüzde de barış, uğur, bereket ve

sadakat sembolü olarak kabul edildiği, öldürülmelerinin ise günah olduğuna inanıldığı, Orta Asya ve Anadolu'daki kültürel ve dinsel yapının geçmişte olduğu gibi günümüzdeki inanç sisteminde de varlığını devam ettirdiği söylenebilir.

Bilgi

Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan eder. Bu çalışma, 02-04 Aralık 2020 tarihlerinde düzenlenen “14. Uluslararası Türk Kültürü, Sanatı ve Kültürel Mirası Koruma Sempozyumu/Sanat Etkinlikleri”nde sunulan “Konya İli Folklorunda Güvercin” adlı sözlü bildiriden “inanışlar bölümü” genişletilerek hazırlandı.

Etik Onay

Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi Deney Hayvanları Üretim ve Araştırma Merkezi Etik Kurulu'ndan (11.06.2020 tarih ve 2020/56 sayı) etik onay alınmıştır.

Araştırmacı Katkı Oranı Beyanı

Emine Merve Danış: Fikir, veri toplama ve işleme, analiz ve yorum, kaynak taraması, makale yazımı.

Esra Çelik: Fikir, veri toplama ve işleme, analiz ve yorum, kaynak taraması, makale yazımı.

Gökhan Aslım: Danışmanlık/denetleme, eleştirel inceleme.

Aşkın Yaşar: Tasarım, danışmanlık/denetleme, analiz ve yorum, eleştirel inceleme.

Kaynaklar

1. Boratav PN. Türk Halkbilimi II 100 Soruda Türk Folkloru. Birinci Baskı, Bilgesu Yayıncılık, Ankara; 2013.
2. Sinmez ÇÇ, Aslım G. İç Anadolu Bölgesindeki hayvanlarla ilgili inanış ve uygulamalar üzerine bir değerlendirme. Bilig 2017;81:205-232.
3. Mollaibrahimoğlu Ç. Hayvanlar etrafında oluşan inanç ve uygulamalar: Doğum örneği. folklor/edebiyat 2014;20(79):9-23.
4. Mollaibrahimoğlu Ç. Anadolu halk kültüründe hayvanlar etrafında oluşan inanç ve pratikler. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.
5. Özmen M. Konya'da güvercinlik. SEFAD 1981;1:157-7.
6. Yılmaz O, Boz A. Tarihten günümüze Türkiye'de güvercin (Columba livia) yetiştiriciliği. ADÜ Ziraat Derg 2012;9(1):45-51.
7. Yılmaz O, Savaş T, Ertuğrul M. Güvercin ve yetiştiriciliğinin Türk kültüründeki yeri. NEVÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Derg 2012;1(2):79-86.
8. Doğan AS. Türk halk kültüründe ve Erzurum kadın barlarında güvercin motifi. Güzel Sanatlar Enstitüsü Derg 2013;(30):83-93.
9. Garip M. Yetiştiricilik, In: Işık N, Er A. Güvercin el kitabı. Güneş Tıp Kitabevleri, Ayrıntı Basım Yayın ve Matbaacılık, Ankara; 2017. s:1-41.
10. Güllü RE. 19-20. Yüzyıllarda Avrupa'da ve Türkiye'de askerî posta güvercini kullanımı. Belleten 2020;84(301):1175-1218.
11. Armutak A. Yahudi ve Hristiyan dini kutsal kitaplarında hayvan hakları. İstanbul Univ Vet Fak Derg 2008;34(1):39-55.
12. Şar S. Hayvanların ve onlardan elde edilen ürünlerin tedavide kullanımları üzerinde bir çalışma. II. Ulusal Veteriner Hekimliği Tarihi ve Mesleki Etik Sempozyumu; 2008; Nisan 24-26; Konya/Türkiye.
13. Kâhya E. Baytarnameler (XVIII ve XIX. yüzyıldaki bazı baytarnamelerden örnekler). I. Ulusal Veteriner Hekimliği Tarihi ve Mesleki Etik Sempozyumu; 2006; 30 Mart-1 Nisan; Elazığ/Türkiye.
14. Dalkıran A, Özmen AF. Pigeon theme in the contemporary Turkish painting: Kadir Şişginoğlu sample. XII. Uluslararası Türk Sanatı, Tarihi ve Folkloru Kongresi /Sanat Etkinlikleri; 2019; Nisan 25-27; Konya/Türkiye.
15. Yaşar A, Sinmez, ÇÇ, Aslım G. İç Anadolu Bölgesi Konya Bölümünde (Aksaray, Karaman ve Konya) folklorik veteriner hekimliği ve hayvancılık üzerine araştırma. TÜBİTAK Projesi, Tovag-1120428, s. XI+147, 2013.
16. Olgunsoy B. Balıkesir yöresinden derlenmiş bitki ve hayvanlarla ilgili inanış ve uygulamalar üzerine bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.
17. Sinmez ÇÇ. Bozlak kültüründe folklorik veteriner hekimliği ve hayvancılık üzerine araştırma. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2011.
18. Özen R, Yüksel E. Kayseri folklorunda hayvanlar ile ilgili inanışlar üzerine bir değerlendirme. Erciyes Üniv Vet Fak Derg 2014;11(1):23-8.
19. Köksal H. Malatya ili Arapgir ilçesi halk inanışları. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.
20. Yiğit A, ve ark. Bayraklarda kullanılan hayvan figürleri üzerine bir inceleme. Vet Hekim Der Derg 2011;82(2):51-8.
21. Primm A. A history of the pigeon, [updated 2014 February 3; cited 2021 January 4]. Available from: <https://www.mentalfloss.com/article/54844/history-pigeon>.

22. Melikoğlu B. Osmanlı toplumunda hayvana yaklaşım. I. Ulusal Veteriner Hekimliği Tarihi ve Mesleki Etik Sempozyumu; 2006; 30 Mart-1 Nisan; Elazığ/Türkiye.
23. Şişman B, Şahin M. Alevi-Bektaşî kültürünün Türk Halk inanışları ve uygulamalarına yansımaları. TKHBVD 2019;(92):43-65.
24. Karasu M. Ordu-Giresun Yöresinde halk veteriner hekimliği üzerine araştırma. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2020.
25. Gönenç A. Antalya ili Korkuteli ilçesinde halk inanışları ve halk hekimliği. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.
26. Eşmeli İ. Muğla-Yatağan ve çevresi halk inanışları ve uygulamaları üzerine bir araştırma. Doktora Tezi, DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü, 2006.
27. Öğüt S. Şatıbi'ye göre mesalih-i mürsele ile bid'at arasındaki farklar. Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi 2002;1(2):21-46.
28. Yüksel E, Özen R. Aşağı Fırat Havzası folklorunda hayvanlar ile ilgili inanışlar. Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi 2013;(Özel Sayı):56-56.
29. Yüksel E, Özen R. Aşağı Fırat Havzasında veteriner hekimliği folkloru üzerine araştırmalar: hayvanlar ile ilgili inanışlar ve uygulamalar. Kocatepe Vet J, 2021;14(1):91-100.
30. Yenilmez F. Güvercinler. In: Yenilmez F. Hayvancılık alanında akademik araştırmalar. Iksad Publications, Ankara; 2020. s:3-46.
31. Kobyay EŞ. Türkiye'de yağmur törenleri ve yağmurla ilgili inanışlar. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.
32. Çıblak N. Halk kültüründe nazar, nazarlık inancı ve bunlara bağlı uygulamalar. TÜBAR 2004;(15):103-125.
33. Sinmez ÇÇ, Yaşar A. Orta Anadolu Bozlak Kültürü folklorik veteriner hekimliğinde kullanılan hayvansal droglar. Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi 2011;(Özel Sayı):11-2.
34. Yiğit A, Sinmez ÇÇ, Yaşar A. Veteriner hekimliği uygulamalarında "kan akıtma/alma" üzerine bir araştırma. Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi 2015;5(3):90-8.

Ek-1. Kaynak Kişi Listesi

- K1. Ü.Ç., 1979, Ortaokul, Antrenör, Karatay/Konya, 16.07.2020
- K2. M.E., 1974, İlkokul, Serbest Meslek, Karatay/Konya, 16.07.2020
- K3. A.B., 1936, İlkokul, Selçuklu, Güvercin Severler Derneği Başkanı, Meram/Konya, 11.07.2020
- K4. İ.G., 1972, İlkokul, Serbest Meslek, Meram/Konya, 11.07.2020
- K5. M.N., 1977, Üniversite, Serbest Muhasebeci, Meram/Konya, 11.07.2020
- K6. Ü.D., 1963, Yüksekokul, İcra Şefi, Meram/Konya, 11.07.2020
- K7. Y.A., 1967, Ortaokul, Emekli, Meram/Konya, 11.07.2020
- K8. S.M.G., 1991, İlkokul, Serbest Meslek, Meram/Konya, 22.07.2020
- K9. M.Y., 1968, İlkokul, Meram Güvercin Severler Derneği Başkanı, Meram/Konya, 23.07.2020
- K10. A.A., 1990, Önlisans, Sekreter, Meram/Konya, 23.07.2020
- K11. A.K., 1987, Lise, Serbest Meslek, Meram/Konya, 23.07.2020
- K12. A.A., 1966, Önlisans, Elektrik Teknisyeni, Meram/Konya, 25.07.2020
- K13. İ.E., 1966, Lise, Emekli, Meram/Konya, 25.07.2020
- K14. A.K., 1990, Üniversite, TSK Personeli, Meram/Konya, 01.08.2020
- K15. A.T., 1988, Lise, TSK Personeli, Meram/Konya, 07.08.2020
- K16. E.T., 1966, Lise, Lokantacı, Meram/Konya, 07.08.2020
- K17. M.T., 1980, Lise, Sigortacı, Meram/Konya, 07.08.2020
- K18. O.T., 1989, Üniversite, Veteriner Hekim, Meram/Konya, 07.08.2020
- K19. S.Ç., 1968, İlkokul, Kaynakçı, Meram/Konya, 07.08.2020
- K20. Ş.S., 1968, İlkokul, Emekli, Selçuklu/Konya, 28.07.2020
- K21. Z.Ş., 1969, İlkokul, Doğalgaz Tesisatçısı, Selçuklu/Konya, 28.07.2020
- K22. B.G., 1960, Ortaokul, Emekli, Selçuklu/Konya, 07.08.2020
- K23. S.S., 1981, İlkokul, Kalıpcı, Selçuklu/Konya, 08.08.2020
- K24. U.E., 1993, Ortaokul, Yedek Parçacı, Selçuklu/Konya, 08.08.2020
- K25. İ.İ., 1993, Ortaokul, Operatör, Selçuklu/Konya, 08.08.2020
- K26. M.K., 1945, Ortaokul, Emekli, Selçuklu/Konya, 08.08.2020
- K27. N.U., 1954, Üniversite, Yüksek Tekniker, Selçuklu/Konya, 14.08.2020
- K28. A.T., 1959, Ortaokul, Emekli, Selçuklu/Konya, 14.08.2020